



Tábořiště v Bezpráví. Viribus unitis aneb spojenými silami

Kapitoly z dějin židovského skautského hnutí



Jitka Radkovičová – Tiki

Založení Svazu rodičů při pražském Makabi-Hacairu. V souvislosti se založením skautských skupin v pražském Makabi svolalo vedení spolku na úterý 13. t. m. schůzi rodičů, která byla velmi silně navštívena. Za nepřítomnosti předsedy dr. Josefa Fleischnera uvítal br. Emil Bondy přítomné, načež vůdce Hacairu br. Adolf Jellinek stručně nastínil význam skautských skupin a účel Svazu rodičů. Následovala velmi živá debata rodičů s přítomnými členy vedení Makabi, po které byl volbou užšího výboru Svaz rodičů založen. Do tohoto výboru, který má být ještě doplněn, byli zvoleni dámy: Binderová, Bondyová, Fini Bradová, R. Lebenhartová, Mautnerová, Otilie Porgesová, Waldsteinová, Marie Vohryzková, pak páni: Chitz, Adolf Hecht, Fritz Kien, dr. Perlmann a Oskar Vocásek. Ve smyslu usnesení této schůze rodičů bylo již několik skautských družin založeno a obdrží všichni rodičové v nejbližší době zvláštní cirkulář, na základě kterého bude provedena přihláška rodičů ke Svazu rodičů a mládeže k skautským skupinám. Veškeré informace udílí sekretariát Makabi, Dlouhá 41.

Poeta dru Emil...

Informace z roku 1931: členům této agilní „rady starších“ Makabi Hacair vdčíme za nalezení tábořiště v Bezpráví. (zdroj: Židovské zprávy, 23. 10. 1931)

O tomto tábořišti se v prvorepublikových židovských tiskovinách dá najít spousta informací. Hledání vhodného místa probíhalo na počátku 30. let minulého století a jak se dočteme v Židovských zprávách, tábořiště bylo nalezeno a doporučeno jakousi „radou starších“ hnutí Makabi Hacair už v roce 1932; přesná informace zní takto:

„Agilní rodičovské radě se podařilo získat zvlášť příznivě položené místo: v Bezpráví leží přímo u Tiché Orlice osamělá továrna a pila s krásnou loukou, obklopená překrásnými lesy. Jelikož oba podniky zastavily práci, pojmu na dva měsíce sta hochů a dívek z Makabi Hacair.“

Od myšlenky k realizaci netrvalo dlouho, hned o prázdninách zmíněného roku se do Bezpráví sjeli první táborníci. A děly se věci nevídané: zájemců bylo tolik, že vedení Makabi Hacair muselo v červenci uspořádat jeden tábor pro benjamínky, další v srpnu pro cofim



Pohled na tábořiště; dataci jsme bohužel nenašli.
(zdroj: fotoarchiv Pavly a Jaroslava Fárníkových)

(neboli skauty) a navrch tábor vůdcovský. „Obsazeno“ bylo prakticky po celé prázdniny, vše doplněno složitou logistikou, protože jednotlivých táborů se zúčastnili ve velkém počtu zájemci nejen z Československa, ale také z Rakouska, Německa a Polska, vlaková stanice v Bezpráví v té době ještě neexistovala a šlo se pěšky z Brandýsa nad Orlicí. Jako čestný host dorazil zástupce čs. svazu Makabi (pod který Makabi Hacair organizačně spadal) a také člen ústředního republikového vedení Makabi Hacair; jména se nám bohužel vypátrat nepodařilo.

Nechme opět promluvit dobový tisk: „*Tábor ležel v nádherné krajině blízko Orlice, obklopen na všech stranách vrchy, porostlými hlubokými jehličnatými lesy. Vedení tábora dbalo nejen na to, aby se děti v táboře co nejlépe zotavily, ale také aby pochopily význam pravého přátelství a aby se naučily milovat svůj národ. Bylo postaráno o správnou výchovu a vůdcové se snažili naučit děti všemu, co dobrý Žid má vědět o svém národu a své vlasti. Než odjely domů, dostaly děti za úkol napsat, co se jim v táboře nejlépe líbilo. Z jejich prací je vidět, jak byly nadšený táborovým ohněm, večerními schůzkami, nočním výletem, různými hrami a jak si vůbec oblíbily táborový život.*“ (Židovské zprávy, 6. 8. 1932)

Dalo by se říct, že zde byl vykonán kus dobré práce. U táborového ohně zapáleného na památku sionistického vůdce Theodora Herzla skládali slib noví členové Makabi Hacair,



*Fronta hladových. Jako první Anina Korati.
(zdroj: fotoarchiv Aniny Korati)*

uspořádány byly velké sportovní závody, prostě dělo se zde všechno, co se na pořádném táboře dít má.

Vzpomínek někdejších členů Makabi Hacair, kteří v různých letech na tomto místě tábořili, je nespočet. Aby taky ne: grandiózní rozjezd ve velkém stylu měl pokračování, v Bezpráví se tábořilo prakticky každoročně po celá třicátá léta a nebyly to tábory lečjaké. Vůdcové MH měli plné ruce práce, instruktoři pro různá odvětví činnosti také. Tábory navštěvovala celá řada významných osobností židovského života, přijížděli tzv. šlichim, instruktoři vysílání Židovskou agenturou, kteří měli za úkol povzbuzovat mládež k přesídlení do Palestiny, vyučovali hebrejštinu a podobně. V červenci roku 1938 se v plné parádě dostavila delegace palestinského Makabi, která se účastnila X. všesokolského sletu v Praze, přijel předseda čs. Makabi Arthur Herzog, poslanec za Židovskou stranu Angelo Goldstein, prostě tolik významných osobností najednou ještě louka u Bezpráví neviděla. Také zde byl natáčen táborový film, na podzim téhož roku promítaný v jednotlivých oddílech Makabi Hacair po celé zemi.

Bezkonkurenční přebornicí na vzpomínky ovšem byla Anina Korati, jen tak mimochodem sestra příštího mluvčího Charty 77 Josefa Vohryzka. Tato vynikající žena a skvělá kamarádka



S brýlemi a v klobouku jako první kráčí šaliach Jehuda Messinger z Ramat Jochanan. Tito „poslové“ měli mimo jiné za úkol povzbuzovat mládež k přesídlení do Palestiny. (zdroj: fotoarchiv Aniny Korati)

se totiž původně v dobách svobodného prvorepublikového Československa (tedy ještě předtím, než ve zrychleném tempu zamířila přes Mauricius do Palestiny) jmenovala Anička Vohryzková; a v Palestině, resp. v dnešním Izraeli jsem ji v kibucu Kfar Ruppín u hranic s Jordánskem našla. Do Bezpráví jezdila jako členka pražské skupiny Makabi Hacair, její maminka – Marie Vohryzková – patřila k rodičovskému okruhu těch, kteří se o nalezení tábořiště v těchto místech zasloužili (viz obrázek na str. 2). O táborech Anina mluvila jako o dobře organizovaných akcích, na které se všichni těšili, protože se zde setkávali s kamarády z různých oddílů, kde program přizpůsobený věku účastníků byl postaven na skautingu, výpravách do okolí, výuce hebrejštiny, sportu, sionistické a židovské výchově a byl brán jako vyvrcholení celoroční činnosti. Čili taková klasika.

My jsme se do Bezpráví vypravili ve třech, vlastně v pěti, pokud počítáme dva psy kanaánského, tedy izraelského typu – o nějakých osmdesát let později a byla to výprava, které říkáme „zážitková“. Takový adrenalin bez bungee jumpingu. Mí přátelé z Holic, Diana a Milan Prouzovi, se ukázali jako skvělí partáci, a ještě lepší hledači, což bylo rozhodující, protože – po pravdě řečeno – nevěděli jsme tak úplně, kterým směrem se vydat. Možností bylo víc. A týmová práce se jednoznačně osvědčila.



*Manželé Pavla a Jaroslav Fárníkoví, Blansko, září 2018.
(zdroj: fotoarchiv autorky)*

Na začátku pátrání jsme drželi v ruce pár článků ze třicátých let a také fotku, kterou Milan objevil na internetu a která nám při prostorové identifikaci dost pomohla. Když jsme se dostali na místo samé, vyrazila Diana na výzvedy ke stánku s občerstvením – a za chvíli přiběhla jako vítr se samými dobrými zprávami. Obsluhující paní, která – měreno věkem – teoreticky vzato nemusela o dávných dobách vědět vůbec nic, na otázku, zda tato budova stála i před válkou, odpověděla kladně. To byl dobrý základ. Na další – poněkud neurčitý – dotaz (Diana pochopitelně nechtěla být příliš návodná), zda náhodou neví, jestli tady v údolí bývaly nějaké tábory, zazněla další rázná odpověď: Ano, tábory skautské a židovské. Byl to tedy výborný lov, a jak se říká, „na první dobrou“. A pak nás paní ještě poslala do domku poblíž, kde bydleli lidé, kteří si zmíněné tábory pamatovali. Bomba. Dostali jsme pár tipů, mezi jiným přesnou lokalizaci místa, kde tábor židovských cofim stával – na nedalekém kopci. Moc se mně to nezdálo, protože tábor na kopci nebo v kopci není úplně typický. Ale protože Anina Korati vždy vzpomínala na to, jak se s kamarády hnala k jídelně nebo sbíhala k řece z poměrně příkrého svahu, kde tábor stál, tak jsme se na označenou vyvýšeninu vyšplhali. A opravdu: byly zde znatelné jakési terasy, na kterých mohlo stát cokoliv, takže bylo jasné, že zkazka o táboření na kopečku byla pravdivá a Anina si vše pamatovala správně.



*Pavla a Jaroslav Fárníkoví, horní řada zleva Diana Prouzová, Jitka Radkovičová – Tiki, Milan Prouza.
(zdroj: fotoarchiv Milana Prouzy)*

Dosud žijící pamětníci, pan Jaroslav Fárník a jeho žena Pavla, velmi milí lidé, kteří dobu na konci třicátých let minulého století a zdejší tábory židovské mládeže zažili a za kterým jsme se vypravili do Blanska, nám do pomyslné mapy se zbývajícím bílými místy doplnili řadu důležitých poznatků: dozvěděli jsme se, že na zmiňovaném kopečku stály dvě budovy, které si Židé postavili svépomocí a ve kterých židovská mládež bydlela, na fotografii nám ukázali, kde bylo hřiště se dvěma stožáry, na kterém se odbývaly nástupy, mluvili o různých sportovních závodech a podobných akcích. A podle hesla „všechno je jinak“ je nutné uvést také to, že koryto řeky Orlice vedlo v dobách první republiky jinudy a po regulaci vzal za své všemi táborníky oblíbený romantický splav; místo prostě doznalo určitých změn a ty není radno hodnotit, protože pokrok je nezastavitelný ☺.

Od manželů Fárníkových jsme rovněž získali informace dokladující, že válečné běsnění se nevyhnulo ani tomuto nádhernému koutu české země: slyšeli jsme o lidech, kteří se v Bezpráví ukrývali v dobách války, o vězních uprchlých z koncentračních táborů, o proněmecky naladěné majitelce zdejší továrny, o odbojářích a partyzánech a také o člověku, který byl na útěku před službou ve wehrmachtu. To vše už probíhalo v dobách, kdy židovské tábořiště osířelo a mnozí z těch, kteří zdejší tábory absolvovali, byli proti své vůli povoláváni do táborů

jiných, koncentračních a vyhlazovacích. Spolu se svými přáteli z Holic věřím, že alespoň části z nich pomohly přežít znalosti a dovednosti získané zde, v Bezpráví, že je při životě držely vzpomínky na dobu zde strávenou, a také naděje, že po válce bude vše jiné a lepší. U Aniny Korati to byla stoprocentní pravda...

Na závěr patří poděkování jak Pavle a Jaroslavu Fárníkovým za čas, který nám věnovali a za ochotu, s jakou nás přijali, tak mým přátelům Dianě a Milanovi Prouzovým, kteří se se mnou vydali na nelehkou, ale o to krásnější stezku poznávání časů dávno minulých, časů, které se nikdy nevrátí, ale které musíme uchovat v paměti, a hlavně v historii skautského hnutí, jehož tohle všechno bylo součástí. Vyplnění alespoň části dosud neznámého prostoru a uchování vzpomínek na ty, kteří byli našimi předchůdci, se kterými ale osud strašlivě zametl, považujeme za svou povinnost. Čest jejich památce.

Jitka Radkovičová – Tiki